

Alter Architecture

Hier, elders, anders

Tentoonstelling
22 oktober 2005 ► 31 maart 2006

Alter Architecture

Hier, elders, anders

Ter gelegenheid van de uitreiking van de Philippe Rotthier European Prize for Architecture organiseert de Fondation pour l'Architecture een grote tentoonstelling die gewijd is aan "alter architecture" in de wereld. Naar analogie met de anders-globalisering wil de alter architectuur op een andere manier bouwen, niet alleen omwille van de beperkingen van de huidige maatschappij, maar ook om het leefmilieu en de karakteristieken van de omgeving te beschermen (klimaat, levenswijze, etc.). In dit tijdperk van de globalisering is het van belang om na te denken over de positionering van de architectuur ten opzichte van haar eigen programma, en over de mogelijke alternatieven voor de uniformering die niet aan de noden van de mens en de planeet is aangepast.

De bezoeker kan doorheen het parcours van de tentoonstelling verschillende culturen ontdekken. Een gemeenschappelijk kenmerk verbindt deze culturen, of het nu stedelijk of ruraal zijn, solide of efemer, door architecten ontworpen of niet. Ze zijn namelijk allemaal verankerd in culturele en constructieve tradities, ze respecteren hun stedelijke of landschappelijke omgeving en maken gebruik van weinig vervuilende, recyclebare en energiezuinige materialen. Het bijeenbrengen van al deze projecten vestigt de aandacht op de overeenkomsten die een voorbeeld zijn voor de architectuur van morgen.

De confrontatie van oude en recente projecten leidt tot het verkennen van de thema's als de algemene verbreiding van het regionalisme en het dragende karakter van een artisanale constructie, in het bijzonder in de ontwikkeling van technologieën en de verspreiding van informatie.

Doorheen deze architectuur, stedelijk of ruraal, die een zeker aantal van identieke codes respecteert en verankerd is in de tijd, legt de tentoonstelling de nadruk op zowel het belang van het onderwijs, de verworvenheden van voorgaande en pre-industriële generaties, alsook op de aanpassing aan nieuwe gedachten en spijttechnologieën.

Voor de tentoonstelling hebben specialisten ter zake uitzonderlijke projecten uit Europa, China, Azië, Zuid- en Noord-Amerika, Afrika en Groenland uitgekozen. Diverse thema's worden ontplooid onder de vorm van foto's, plannen, maquettes, voorwerpen en materialen. Enkele architecten zullen speciaal voor de tentoonstelling enkele constructies realiseren. De hieronder vermelde projecten worden op een niet-exhaustieve manier gepresenteerd.

“Green architecture” in de USA

Terwijl de “green architecture” eerder een ecologische of esthetische benaderingswijze is, representeert de “levende architectuur” een alternatieve architectuur op economisch en sociaal vlak, die voor haar bouwsystemen louter plantaardige en natuurlijke materialen aanwendt. In de USA wordt de “green architecture” geïntegreerd in de stedenbouwkundige planning, en talrijke traditionele en inheemse technieken worden gehanteerd in de gangbare bouwmethoden (aarde, hout, planten). Deze sectie van de tentoonstelling toont de gebruiken en de toepassingen van de hedendaagse “green architecture” in de USA.

De soepele plantaardige structuren van Marcel Kalberer (Duitsland)

Door zijn interesse voor een van de oudste bouwmethodes ter wereld, namelijk het vlechten van rietstengels dat reeds meer dan 5000 jaar geleden door de Mesopotamiërs toegepast werd, kreeg Marcel Kalberer in 1984 de idee om soepele plantaardige structuren te bouwen met behulp van wilgentakken die hij in de bodem plantte. Door ze te plooien en samen te binden creëert hij natuurlijke, levende en evoluerende schuilplaatsen in de vorm van tunnels, koepels, paviljoenen, paleizen of kathedralen. Om zijn hybride constructies te realiseren, beroept de architect zich op scholieren of vrijwilligers uit verschillende Europese landen, tot soms zelfs 600 per werf. Deze moderne buitenhuisjes die Kalberer ter gelegenheid van speciale evenementen in parken bouwt, groeien vaak uit tot populaire toeristische attracties.

De badgirs (windtorens) in Iran

De Badgir, letterlijk vertaald “windvanger”, is een traditionele structuur die gebruikt wordt om op een passieve manier gebouwen te klimatiseren. Door de wind van de daken naar de woning af te leiden, kunnen kamers geventileerd en verfrist worden. Deze versierde schoorstenen die over het volledige Midden-Oosten verspreid zijn, kunnen gemaakt zijn van baksteen, aarde of kalksteen. Deze passieve en efficiënte voorzieningen, die tegenwoordig verdrongen worden door airconditioning, verdienen zeker onze aandacht, niet alleen omwille van hun milieuvriendelijke klimaatregeling, maar ook als geheel, hun functie in het landschap, de vorm, constructie, het gebruik, onderhoud, nut en patrimonium.

De bamboestructies van Simon Velez in Colombia

Bamboe maakt deel uit van de grasgewassen; het is dus eigenlijk een reusachtig gras. Dankzij zijn holle vorm en regelmatige knopen is bamboe bestendiger, soepeler, lichter en flexibeler dan metaal, en bezit het een relatieve vuurvastheid. Het is meer dan hout waterbestendig, is roestvrij, waterdicht, niet aan bederf onderhevig, en behoeft geen enkele behandeling. Ook al is bamboe een natuurlijke economische en onuitputtelijke bron die daarenboven bestand is tegen aardbevingen, toch wordt het bamboe meer en meer vervangen door beton en baksteen, in het bijzonder in Zuid-Amerika. Door het gebruiken van dit materiaal verenigt de bekende Colombiaanse architect Simon Velez de Colombiaanse traditie met het structurele design en ecologie met avant-gardistische technologie.

Constructies in houtafval

Elke houtzagerij produceert houtafval. De productie van het houtafval is onmiskenbaar verbonden met recycling is een niet onbelangrijke schakel in de keten van de houtbewerking. Het houtafval wordt vaak verwerkt tot houtpanelen of houtskool, maar waarom zou men het niet rechtevrees voor constructies kunnen gebruiken? Goed gevormde en solide plankjes kunnen namelijk door het opeenstapelen als bakstenen verwerkt worden. Hierdoor kan men muren bouwen, en met behulp van de informatica, zelfs koepels door de blokjes steeds te overkragen. De verrassende resultaten van deze experimenten en de architectuur, in het bijzonder de boshuten in Oost-Europa, worden aan de hand van uitzonderlijke documenten beschreven. Speciaal voor de tentoonstelling zal eveneens een hut in houtafval gerealiseerd worden.

André Ravéreau, het teken van het gebaar

In 1949 maakte de in Algiers werkende Franse architect André Ravéreau een reis naar Ghardaïa in de M'Zab-vallei (Algerije), waar hij de esthetiek van de stad en de architectuur analyseert die hem zo weet te verleiden. De bewoners van de M'Zab zijn Ibadieten, een afscheidingsbeweging van de Islamitische gemeenschap, en hebben zich in de elfde eeuw in deze onontgonnen omgeving gevestigd. Sinds meer dan duizend jaar zijn ze er in geslaagd om zich in deze omgeving toe te leggen op hun geloof, hun filosofie en hun sociale leven met hun specifieke gebouwen. Hun architectuur getuigt van een uitzonderlijk zuivere opvatting, ze ontsnapt aan formalisme en is perfect aan het klimaat aangepast. André Ravereau zag in de M'Zab zowel de strengheid van Perret als de inspirerende vormen van Le Corbusier.

De obus-hut, geschiedenis en reconstructie

De obus-hutten zijn constructies in aarde en gras die men terug vindt in Noord-Kameroen en Tsjaad waar de Musgum leven, een volk van vissers en ponykwekers. Deze woningen die in een circulair plan gebouwd zijn door opeenstapeling van verschillende lagen en een hoogte kunnen bereiken van 15 tot 20 meter, waren ten tijde van de kolonisatie ware bezienswaardigheden. De vereniging Patrimoine sans Frontières richtte zich op het behoud van de traditionele musgum architectuur, en heeft een bouwwerf annex school opgericht waar dankzij de herontdekking van de lokale know-how vijf obus-hutten gebouwd werden.

De nederzetting van Tell Beydar (Syrië)

De nederzetting van Tell Beydar, gebouwd door André Stevens (België) en Mohamad Garad (Syrië), moet een archeologisch team van een vijftigtal personen opvangen. Ze is gebouwd op een deel van de oude ommuring van het dorp Nabada (2400 voor Christus) door gebruik te maken van de traditionele baksteen die gemaakt wordt op basis van aarde die met water en gemaald stro gemengd wordt. De muren zijn ongeveer 50 tot 70 cm dik en de daken worden gevormd door ofwel koepels in de vorm van suikerbrood, ofwel door balkjes van *populus euphratica* die bedekt worden door plankjes, een strobed en een waterdichte laag van aangestampte aarde. Om het houtgebruik te beperken, maken de architecten gebruik van een boogtechniek die reeds 5000 jaar geleden gebruikt werd. Deze architecturale variatie op Arabische en Mesopotamische thema's is tegelijkertijd een aangename woning en een uitzonderlijk educatief werkterrein.

De hacienda's in de Andes (Ecuador, Peru, Bolivia)

Ter hoogte van de evenaar worden in het Andesgebergte talloze kleine meren omringd en beschermd door de bergen. Het hoeft dus niet te verbazen dat de *conquistadores* hun hacienda's in dit droomdecor vestigen. Deze grote landbouwbedrijven die er gekomen zijn door de Spaanse verovering en kerstening van de 16e eeuw, hebben als gemeenschappelijke kenmerken een of meerdere stenen patio's waarrond zich verschillende delen van het gebouw bevinden en een galerij die de bewoners van regen en zon moet beschermen. Daarnaast zijn er ook aparte kapellen en zolders. Ondanks de enkele privé-initiatieven voor restauratie, werden vele hacienda's in de regio verlaten. De rijkdom van dit ongekende patrimonium, een schitterend voorbeeld van ecologische architectuur, moet geherwaardeerd worden, want dit erfgoed is van belang voor de architectuur en het landschap, zowel op nationaal als internationaal gebied.

De Hakka-woningen in China

De Hakka, een etnische groep waarvan de taal, de gebruiken en zelfs de voedingsgewoonten verschilt met de rest van China, wonen in het district Younding in de provincie Fujian (het Zuid-Westen van China). Hun architectuur heeft veel weg van aarden vierkante of cirkelvormige flatgebouwen, met een hoogte tot soms zelfs 20 meter. Een volledige clan, soms zelfs 400 personen, woont in een van de gebouwen dat voor veiligheidsredenen volledig op zichzelf gekeerd is, maar open staat voor alle nabije burens. Deze architectuur, zoals alle folkloristische architectuur in China, werd gedurende de Maoïstische periode gedenigreed, ten voordele van stenen architectuur, symbool van modernisme en vooruitgang. De lokale bevolking bleef echter in de gebruikelijke stijl bouwen en maakte steeds gebruik van leem, ook al hebben de gebouwen van vandaag minder spectaculaire afmetingen.

De European Prize for Architecture Philippe Rotthier

Gedurende 25 jaar was de architect Philippe Rotthier overal in Europa op zoek naar nieuwe architectuur die zich inspireerde op de genius loci, beantwoordde aan de comforteisen van vandaag en de ecologie respecteert; architectuur die zich integreert in zowel het stedelijk als landschappelijk weefsel, zonder dit te beschadigen, architectuur die het gebied en de energie niet verspilt, architectuur die een dialoog voert met het verleden en de geschiedenis. Deze zoektocht leidde tot de organisatie van een architectuurprijs. De werken worden geselecteerd door een jury die niet alleen bestaat uit architecten, maar waar ook schrijvers, journalisten, kunstenaars, kunsthistorici en politici toe behoren. De keuze legt zich vooral toe op minder gekende werken.

De secties in de tentoonstelling

- Een selectie van de werken gerealiseerd door de beursstudenten 2004 van de Fondation Electricité de France.
  - Boswachterswoningen in **Oost-Europa** en de hedendaagse constructies met houtafval, afkomstig uit houtzagerijen.
  - De green architecture, of levende architectuur uit de **USA**
  - bamboe-architectuur van Simon Velez uit **Colombia**
  - Windtorens in **Iran**
- Een selectie van realisaties in **Europa** die passen in het kader van de duurzaamheid, het respect voor de omgeving, energiezuinigheid, recycling, integratie in het stedelijk of ruraal landschap. De tentoongestelde projecten zijn laureaten van de driejaarlijkse European Prize for Architecture Philippe Rotthier.
- De gemeenschappelijke Hakka-woningen te Fujian en Guangdong te **China**
- De constructies en projecten van het atelier van de M'Zab van André Ravéreau in **Algerije**
- Het **Arabisch schiereiland** te Dubai (windtorens), de havensteden in de golf van Oman Maskate op de maritieme zijderoute, Sur (oude have voor slavenhandel), Sohar (scheepswerf voor dhows), de stad Zabid te Jemen, en hedendaagse voorbeelden van inheemse architectuur.
- De dorpen aan de Noord-West kust van **Groenland**, in het bijzonder Uummanaq
- Koerdische dorpen te **Syrië**, ten noorden van Aleppo en de nederzetting van Tell Beydar
- Het **Indische** dorp Taos en de recente constructies in de regio, geïnspireerd op traditionele vormen en technieken
- De haciënda's in de **Andes**
- De obus hutten van de Musgum, in Noord **Kameroen** en **Tsjaad**.

Tentoonstelling van **22 oktober 2005 tot 31 maart 2006**

In de Fondation pour l'Architecture

Kluisstraat 55

1050 Brussel

tel; 0032.2.642.24.80

fax: 0032.2.642.24.82

fondation.architecture@skynet.be

www.fondationpouurlarchitecture.be

contact

public relations: Anne De Saeger

Pers en Communicatie: Christine de Schaetzen

Verantwoordelijke voor de tentoonstellingen : France-Marie Gonay